

Recensioner

Every Thing Must Go: Metaphysics Naturalized

James Ladyman och Don Ross, med David Spurrett och John Collier
Oxford University Press 2007. 368 s. ISBN 0-19-927619-6

Författarna¹ till *Every Thing Must Go* har två mål med sin bok: ett negativt och ett positivt. De vill för det första visa att samtida analytisk metafysik inte har någonting med seriös forskning att göra, och för det andra skapa en alternativ, ”vetenskaplig”, metafysik. För att börja med det negativa projektet är det viktigaste av författarnas argument mot de analytiska metafysikerna – som de kallar för ”nyskolastiker” – att de inte ens försöker göra sina teorier förenliga med modern fysik. I stället använder de sig av en föråldrad och förenklad fysik, eller hänvisar helt enkelt till sina *a priori*-intuitioner.

I motsats till många tidigare belackare av metafysiken, som de logiska empiristerna, anser författarna emellertid inte att dessa problem visar att filosoferna bör sluta ägna sig åt metafysik. Felet ligger inte hos metafysiken *per se*, utan hos de bristfälliga och ovetenskapliga metoder som de nyskolastiska metafysikerna använder sig av.² I stället bör metafysiken bedrivas från ”scientistiska”³ utgångspunkter och vara djupt sammanlänkad med vetenskaperna. Den bör ta avstamp i det faktum att olika vetenskapliga discipliner har utvecklat teorier som inte omedelbart verkar låta sig förenas. Detta är, som författarna ser det, ett problem, eftersom man inom vetenskapen utgår från att alla sanna vetenskapliga teorier i princip är förenliga. Teorier som är avskilda från resten av den

¹Ladyman och Ross är huvudförfattare, medan Spurrett är medförfattare på två kapitel, och Collier på ett.

²I motsats till de logiska empiristerna hävdar de dock inte att ovetenskaplig metafysik är meningslös (i bokstavlig mening). I stället menar de att de nyskolastiska metafysikernas teorier antingen är poänglösa och ointressanta eller helt enkelt falska (eller både och) (s. 30).

³De använder denna term för att beskriva sin position trots att de är ”fullt medvetna om att den vanligen ses som nedsättande” (s. 64).

vetenskapliga kunskapen utgör således något av ett "mysterium" (s. 27). Metafysikernas uppgift är att avlägsna sådana mysterier; att bidra till en mer integrerad världsbild genom att lägga fram metafysiska teorier som visar hur "två eller flera vetenskapliga hypoteser ... förklarar mer tillsammans än vad var och en gör för sig" (s. 37). Författarna tillägger dock att för att en sådan förening av hypoteser ska räknas såsom tillhörandes metafysiken så måste minst en av hypoteserna tillhöra den fundamentala fysiken. Skälet till detta är att den fundamentala fysiken är i en viss mening "epistemiskt primär" (s. 37). Idén är att det inte finns några icke-fysikaliska mekanismer som i en stark mening är oberoende av de fysikaliska mekanismerna, vilket gör teorier som ännu inte integrerats med den fundamentala fysiken problematiska.

Endast om en metafysisk teori på detta sätt bidrar till att skapa en mer integrerad vetenskaplig världsbild är den vetenskapligt acceptabel. Denna princip – som de kallar för den "Naturalistiska Principen"⁴ (s. 27) – utgör författarnas demarkationskriterium, som skiljer deras föreskrivna scientistiska variant av metafysik från den förkastade nyskolastiska varianten.

Det första kapitlet består huvudsakligen av kritik av den nyskolastiska metafysiken och av en diskussion om demarkationskriteriet mellan god och dålig metafysik. Resterande delar av boken (kapitel 2–6) ägnar författarna åt sitt positiva projekt: att utveckla specifika teorier om en lång rad klassiska metafysiska frågor med hjälp av deras scientistiska metodologi. Bland dessa teorier märks deras "ontiska strukturella realism", som i korthet säger att relationer och strukturer är mer "ontologiskt fundamentala" än objekt (s. 145). Huvudargumentet för detta är att vetenskapen inte behöver postulera existensen av objekt (utan endast strukturer) och att referenser till objekt – som förvisso görs inom många vetenskaper – endast ska tolkas som "pragmatiska redskap som agenter använder sig av för att orientera sig själva ... och för att konstruera approximativa representationer av världen" (s. 130).

En annan noterbar teori behandlar frågan om vad *existens* är för något. Med en blinkning till Quine hävdar de att "att vara är att vara ett verkligt mönster"⁵ (s. 226) där ett verkligt mönster är en i en viss teknisk informationsteoretisk mening *effektiv* beskrivning av ett visst fenomen (ibid.). Eftersom de menar att specialvetenskaperna (dvs. andra vetenskaper än fundamental fysik) upptäckt många sådana verkliga mönster är deras ontologi, som en följd av detta existenskriterium, tämligen rik:

⁴"Principle of Naturalistic Closure".

⁵"To be is to be a real pattern". Quinecitaten de alluderar på är förstås "To be is to be a value of a variable" från "On What There Is", i Willard Van Orman Quine, *From a Logical Point of View* (Cambridge, Mass: Harvard University Press 1953), s. 15.

med ytterligare en blinkning till Quine kallar de den för ”regnskogs-realism” (s. 233).⁶

Precis som i det första kapitlet är diskussionen i kapitel 2–6 överflödande rik. Författarna behandlar en lång rad intressanta frågor på ett sätt som vittnar om uppfinningsrikedom och stor beläsenhet. En fråga man dock ställer sig är hur detta positiva projekt är tänkt att passa ihop med det negativa projekt som författarna ägnar sig åt i det första kapitlet. Förordet och inledningen av boken ger helt klart intryck av att det negativa projektet är det primära: första meningen är ”[d]etta är en polemisk bok” (s. vii). Det är också den tolkning som samtliga recensenter har gjort, och i linje med det har den omfattande debatt som förts om boken i stort sett uteslutande handlat om det negativa projektet.⁷ Om man accepterar den tolkningen inställer sig omedelbart frågan hur man bör se på det positiva projektet. Ett välvilligt förslag kunde vara att se det som författarnas försök att *exemplifiera* hur en vetenskapligt acceptabel metafysik kan se ut. Inte sällan blir ju negativ kritik av en teori tydligare om man tecknar en bild av hur ett bättre alternativ skulle kunna se ut. Ett sådant resonemang hade kunnat motivera en kortare skiss av en metafysisk teori på rätt sida av demarkationskriteriet, men däremot knappast den utläggning på flera hundra sidor som författarna gör. Om huvudmålet med boken är att attackera den nyskolastiska metafysiken, så har den en märklig struktur: huvudtesen behandlas på endast 50–60 sidor, medan det positiva projektet, som enligt denna tolkning alltså bara har en understödande biroll, får ett vida större utrymme.

En annan möjlig tolkning är att det trots allt är det positiva projektet som är huvudprojektet, och att de metodologiska resonemangen i första kapitlet endast är förpostfäktningar. Det är ju inte ovanligt att böcker som huvudsakligen syftar till att behandla några tekniska frågor inom en viss debatt – vilket är vad Ladyman m.fl. gör i kapitel 2–6 – inleds med några allmänna metodologiska anmärkningar vars funktion är att klargöra författarnas övergripande perspektiv på debatten i fråga. En sådan tolkning är dock knappast heller rimlig, dels med tanke på att författarna som sagt inleder med att deklarerera att det negativa projektet är huvudtemat, och dels med tanke på att de metodologiska resonemangen är alldeles för omfattande och detaljerade för att det ska vara rimligt att tänka sig att de endast har en sådan begränsad roll.

⁶Blinkningen är till Quines preferens för ontologiska ”ökenlandskap”. Quine, a.a., s. 4.

⁷Boken har bl.a. recenserats av Cian Dorr i *Notre Dame Philosophical Reviews*, 2010.06.16, av Sophie Allen i *Analysis* 69 (2009), nr 3, s. 565–67 samt av Bradford McCalls i *Minds and Machines* 19 (2009), nr 2, s. 289–91. Se även symposiet om *Every Thing Must Go* i *Metascience* 19 (2010), nr 2, s. 161–85.

Boken har i stället två huvudprojekt och har således blivit något av en hybrid. Detta är inte helt lyckat. Inte minst lider det negativa projektet – som alltså enligt utsago är deras huvudprojekt – av att så mycket utrymme ägnas åt det andra projektet. Författarna hade, som vi ska se, behövt vara betydligt mer detaljerade och noggranna i denna del för att lyckas med sitt uppsåt att omintetgöra den nyskolastiska metafysiken.

Eftersom det är det negativa projektet som är författarnas officiella projekt och eftersom det tilldragit sig det överlägset största intresset kommer jag i resterande del av denna recension att koncentrera mig på det. De frågor som behandlas inom detta projekt är av stort allmänfilosofiskt intresse inte minst eftersom det finns motsvarigheter till de nyskolastiska metafysikerna inom andra filosofiska discipliner, som epistemologin och medvetandefilosofin. Även i dessa discipliner baseras många teorier på otillförlitliga *a priori*-intuitioner snarare än på vetenskapliga fakta, som författarna påpekar (s. 14–15). Det positiva projektet tillhör, i motsats till detta, en relativt begränsad specialistdebatt i gränslandet mellan vetenskapsteori och metafysik. Med detta sagt vill jag dock varmt rekommendera de delar som framförallt behandlar det positiva projektet för envar som är intresserad av denna specialistdebatt.

Författarnas försök att dra en gräns mellan vetenskaplig och ovetenskaplig metafysik ingår, som de själva påpekar (s. 26), i en lång tradition av empiristisk kritik av sofistiskt *a priori*-spekulerande och andra typer av ovetenskaplighet. Till denna traditions främsta företrädare hör naturligtvis Hume – som ansåg att man skulle kasta böcker av den sorten ”på elden” –, de logiska empiristerna och de amerikanska pragmatisterna. Många av dessa reformatorer av vetenskapen hade mycket höga förväntningar på vad de skulle kunna uträtta – bland annat trodde de att de skulle kunna skapa ett någorlunda enkelt kriterium på vad som skiljer god vetenskap från dålig. Dessa förväntningar har emellertid kommit på skam: det har visat sig vara mycket svårt att skapa kriterier för vetenskaplighet som varken är för vida eller för snäva. Inte nog med detta utan det har dessutom ofta visat sig vara extremt svårt att klargöra huruvida en viss specifik teori- eller skolbildning – såsom t.ex. psykoanalysen eller marxismen – är vetenskaplig eller ej. Ett viktigt skäl till detta är att många teoribildningar är mycket komplexa och heterogena. Inte sällan förändras de dessutom gradvis som ett resultat av empiristisk kritik, vilket gör att argument som bet mot en tidigare variant av teorin inte längre gör det.⁸

Detta innebär naturligtvis inte att denna tradition varit helt miss-

⁸Detta behöver förstås inte innebära att teorin ifråga faktiskt blivit vetenskaplig. Inte sällan består reaktionen på empiristisk kritik i att göra teorin vagare och mindre exakt. Detta gör naturligtvis inte teorin mer vetenskaplig (snarare tvärtom) men däremot gör det att det blir svårare att *visa* att teorin är ovetenskaplig.

lyckad – långt därifrån. Tvärtom har den utan tvekan gjort mycket för att rensa ut pseudovetenskap och befrämja sann vetenskap. Men en lärdom vi bör dra av svårigheterna med att skilja agnarna från vetet inom vetenskapen är att vi bör vara mycket noggranna när vi argumenterar för att en viss teoribildning är pseudovetenskaplig. Dessvärre är det, som vi ska se, inte en lärdom författarna har dragit, utan i stället är deras kritik av den nyskolastiska metafysiken tämligen svepande.

Författarna ger i inledningen av det första kapitlet några exempel på egenskaper som de anser karakteriserar de nyskolastiska metafysikerna. Till exempel hävdas det att de ägnar sig åt att ”domesticera vetenskapen”; dvs. att de försöker beskriva vetenskapliga teorier med hjälp av metaforer som det sunda förnuftet finner intuitiva (s. 1–5). Detta är en verksamhet som enligt författarna saknar vetenskapligt värde. Vidare argumenterar författarna för att fastän de flesta av de nyskolastiska metafysikerna säger sig vilja basera sina teorier på naturvetenskapen är detta bara en läpparnas bekännelse, eftersom de inte bryr sig om att lära sig den moderna naturvetenskapen ordentligt, utan i stället använder sig av ”gymnasiekemi”⁹ – en version som är så starkt förenklad att den helt enkelt är felaktig.

Denna karakterisering är inte helt felaktig men samtidigt är det svårt att inte tycka att den är lite väl impressionistisk. Hur kan författarna vara säkra på att dessa egenskaper kännetecknar hela den samtida analytiska metafysiken? Det förs inget resonemang om detta, något som naturligtvis försvårar utvärderingen av deras argument. Vidare diskuterar de den analytiska metafysiken på ett sätt som gör att den framstår som en i stort sett fullständigt homogen skolbildning, vilket knappast är fallet. Mest problematisk är ändå deras redogörelse för den nyskolastiska metafysikens uppkomst (s. 8–10), som är både summarisk och spekulativ.

Dessa brister gör det lätt för försvarare av den nyskolastiska metafysiken att hävda att författarnas argument inte biter. Sophie Allen skriver till exempel att vissa av författarnas attacker inte är olika ”nedskjutningar av halmgubbar efter skenprocesser”.¹⁰ Bristerna är intressanta inte minst såtillvida att de säger en hel del om författarna och, vågar jag hävda, analytisk filosofi i allmänhet. Det är uppenbart att författarna inte är särskilt intresserade av att ge en heltäckande redogörelse för den nyskolastiska metafysiken. De är, liksom många andra analytiska filosofer, mycket mer intresserade av att *utöva* filosofi än av att *beskriva* (andras) filosofi. (Deras begåvning ligger dessutom avgjort mer åt det förra hållet.) Detta är, misstänker jag, orsaken till att de ägnar större delen av boken till att skapa sin egen metafysiska teori. Denna teori har som sagt många förtjänster men

⁹”A-Level Chemistry”, s. 24.

¹⁰Sophie Allen, a.a., s. 565.

om målet nu var att visa på hur förkastlig den nyskolastiska metafysiken är hade det nog varit bättre att ägna dessa sidor åt att ge en detaljerad beskrivning av den nyskolastiska metafysiken och dess brister.

Författarnas sätt att närma sig den nyskolastiska metafysiken påminner starkt om Hilary Putnams *Ethics Without Ontology* och Bas van Fraassens *The Empirical Stance*.¹¹ Inte heller dessa författare – som på mer eller mindre samma grunder som Ladyman m.fl. är starkt kritiska mot den samtida metafysiken – ägnar någon större möda åt att ge en adekvat beskrivning av den nyskolastiska metafysiken. Inte heller anstränger de sig särskilt noga för att hitta den rätta förklaringen till vad det är som gör den pseudovetenskaplig. Fastän de är frustrerade över det stora utrymme den analytiska metafysiken fått orkar de inte genomföra argumentationen ordentligt (något som säkert delvis beror på att ingen av dem tar den på något som helst intellektuellt allvar). Det gör att det är svårt att se att de kommer att övertyga någon som inte redan håller med dem om att analytisk metafysik är pseudovetenskaplig.

Det är som sagt svårt att visa att komplexa skolbildningar som nyskolastisk metafysik, marxism eller psykoanalys är pseudovetenskapliga. Ett särskilt svårt problem är anklagelser om att angriparen attackerar halmgubbar – att han eller hon kritiserar uppfattningar som de flesta företrädare för skolbildningen ifråga inte omfattar. Som sagt har även Ladyman m.fl. råkat ut för sådana invändningar. Det är troligen omöjligt att helt bli av med dem (inte minst eftersom de är så lätta att ta till för dem som vill avfärda kritiken utan att behöva ta den på allvar) men för att minimera deras slagkraft är det mycket viktigt att man är betydligt mer noggrann än Ladyman m.fl. är när man karakteriserar skolbildningen i fråga. Förstörelsearbeten av det här slaget bör innehålla både normativa, traditionellt filosofiska delar, och deskriptiva delar som snarare kan klassificeras som idéhistoriska eller filosofisociologiska. Dessvärre tar alltför många analytiska filosofer inte den deskriptiva uppgiften – att ge en ingående beskrivning av skolbildningen i fråga – på tillräckligt stort allvar, vilket gör den normativa delen – kritiken – mindre effektiv.¹²

¹¹Hilary Putnam, *Ethics Without Ontology* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press 2004), Bas van Fraassen, *The Empirical Stance* (New Haven: Yale University Press 2002).

¹²Den tjeckisk-brittiske filosofen och socialantropologen Ernest Gellners böcker om vardagsspråksfilosofin (*Words and Things: a critical account of linguistic philosophy and a study in ideology*, London: Gollanz 1959) och psykoanalysen (*The Psychoanalytic Movement: The Cunning of Unreason*, London: Fontana 1985/1993) utgör goda modeller för hur sådana förstörelsearbeten bör se ut. Med sin dubbla skolning i antropologi (och sociologi) å ena sidan, och filosofi å den andra, kunde Gellner genomföra både den deskriptiva och den normativa uppgiften på ett bra sätt.

En annan sak man ställer sig frågande till är kopplingen mellan kritiken av den nyskolastiska metafysiken och idén att metafysik bör handla om att förena vetenskapliga teorier. Cian Dorr beskriver träffande och lätt ironiskt författarnas tankegång:¹³

Vad [om inte nyskolastisk metafysik – SS] kan ”metafysik” då vara? En tanke slår dem: det kan finnas utrymme inom det vetenskapliga projektet för en disciplin vars medlemmar fungerar som ambassadörer mellan de olika vetenskaperna – som använder sin generalisträning för att klargöra hur vetenskapens resultat kan fogas samman till en koherent världsbild.

Helt klart bör det finnas människor som ägnar sig åt detta, och vissa av dem är faktiskt redan anställda vid filosofinstitutioner. Författarna föreslår att denna aktivitet ska kallas för ”metafysik”; i grund och botten på basis av tanken att av de aktiviteter som inte är ett slöseri med tid, så är det den som kommer närmast att passa vår traditionella förståelse av metafysik.

Naturligtvis kan det understundom vara önskvärt att radikalt förändra en akademisk disciplin. För att en sådan förändring ska vara rationell krävs det emellertid att den grundas på två typer av argument: dels kritik av hur disciplinen för närvarande bedrivs, och dels av en diskussion om vilket alternativt sätt att bedriva den som är mest fruktbart. Dessvärre är den senare diskussionen mycket summarisk i *Every Thing Must Go*. Hur vet vi att det inte finns någon annan verksamhet som ligger nära den traditionella förståelsen av metafysik som är viktigare att utföra än det ”ambassadörsuppdrag” som är författarnas förslag? Den frågan diskuteras över huvud taget inte, vilket är något av en besvikelse.

Man kan ju också ställa sig frågan varför den som känner sig övertygad av författarnas kritik inte skulle kunna dra slutsatsen att vi inte bör syssla med metafysik alls? För att besvara dessa frågor måste vi ha en tydlig definition av vad metafysik är; något författarna inte ger oss.¹⁴ Dessutom skulle vi behöva lyfta blicken och ställa frågor som: Vilken är filosofins roll inom vetenskapen? Hur kan vi bäst utnyttja den specifika träning och de specifika kunskaper vi har för att bidra till det vetenskapliga projektet? Dessvärre ställer inte författarna dessa mer allmänna frågor.

Dessa invändningar till trots vill jag rekommendera boken. Det första kapitlet är av särskilt allmänfilosofiskt intresse, men även resten av boken är mycket läsvärd. Boken är inte alltid så välstrukturerad men å andra sidan är den intellektuellt stimulerande och våldsamt iderik.

STEFAN SCHUBERT

¹³Cian Dorr, a.a.

¹⁴De ger förvisso en precis definition av deras *egen* version av metafysik (se ovan) men däremot inte vad som karakteriserar metafysik i allmänhet (dvs. vad den nyskolastiska metafysiken och dess scientistiska kusin har gemensamt).